

**AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ**

*Sayı: 41 Mart – Nisan 2014*

*Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*

*ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası*

*Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN*

*JEL KOD: M-Y \*\*\* ID:222 K:92*

*http://www.akademikbakis.org*

## **ESKİ TÜRKÇE’DE KULLANILAN GÜNEY VE KUZAY TABİRLERİ ÜZERİNE**

*Shota BEKADZE*

*Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi A.B.D*

**Özet:** Bu çalışmamızdaki amaç Osmanlı Tahrir Defterleri’nde, sözlüklerde ve haritalarda olan bilgiler ışığında Osmanlı zamanında kullanılan ve belirli bir coğrafi bölgeyi içine alan “Güney” ve “Kuzay” tabirlerinin ne anlam ifade ettiklerini açıklamaktır. Bu tabirler “Güney Nahiyesi” ve “Kuzay Nahiyesi” olarak Osmanlı Devleti’nin Ahıska, Posof, Büyük Ardahan, Küçük Ardahan, Eleşgird, Kars, Pasin, Erzincan, Pembek sancaklarında kullanılmıştır. Bu kadar büyük coğrafi önem taşıyan bu tabirlerin anlamları ne yazık ki, Osmanlıca-Türkçe sözlüklerde ya hiç verilmemiş, ya da günümüzdeki “Güney” ve “Kuzay”le aynı değerlendirilmiştir. Biz çalışmamızda eski Türkçede kullanılan “Güney” ve “Kuzay” kelimelerini etimoloji açısından inceleyerek bu tabirlerin günümüzdeki “Güney” ve “Kuzay” coğrafi yönleri bildirmediklerini ve “Güney”in güneş bakan yamaç, “Kuzay”ın ise güneş görmeyen, yani gölge olan taraf olduğunu araştırmacıların dikkatine sunmaya çalıştık.

**Anahtar kelimeler:** Osmanlı, Ahıska, Tahrir Defterleri, Güney, Kuzay

## **ABOUT THE TERMS GÜNEY AND KUZAY USED IN OLD TURKISH LANGUAGE**

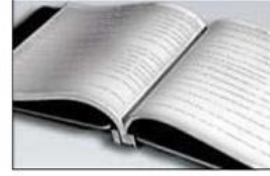
**Abstract:** The purpose of this research is to explain the meaning of the terms : Güney and Kuzay that is comonly used in Otoman State Recordings, that refers some spesific geographical places. These terms “Güney Region” and “Kuzay Region” was used in the following Sanjaks of Otoman State: Ahıska, Posof, büyük Ardahan, küçük Ardahan, Eleşgird, Kars, Pasin, Erzincan, Pembek regions. Unfortunately such a very important terms that defines geographical places is not explained correctly at any Otoman-Turkish dictionaries or assessed as South and North. In our Study we investigate the etymological meaning of the terms Güney ve Kuzay and found out that in ancient Turkish languge the terms does not correspond the North and South. Güney means the part of the place that is shined, Kuzay is the part that is behind the Sunshine (Shadowy side)-In our research we tried to bring attention of the researchers to this matters that incorrecly used.

**Keywords:** Ottoman, Ahıska, State Recordings, Güney, Kuzay

### **1. GİRİŞ**

Eski Türkçe’de kullanılan kelimelerin Çağdaş Türkçe kelimelerle şekil bakımından benzerlikleri ve

anlamlarındaki değişiklikler başta dil uzmanları olmak üzere tüm araştırmacıların en önemli problemlerinden olmuştur. Bazen Osmanlı Tabirlerinin günümüzdeki kelimelerle şekli



## AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y \*\*\* ID:222 K:92

<http://www.akademikbakis.org>

benzerlikleri araştırmacıların dikkatinden yayınmıştır. Osmanlı Türkçesinde kullanılan “Güney” ve “Kuzay” kelimeleri Çağdaş Türkçedeki “Güney” ve “Kuzey” bahsettiğimiz problemlerdendir. Zira bunların şekli benzerlikleri yüzünden Osmanlı’da kullanılan “Güney”(Gün bakan taraf) ve “Kuzay” (Gölge olan taraf) gerçek anlamlarını gölgede bırakmıştır. Araştırmasını yaptığımız Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik sözlükler olan (Doğan, 2011: 606), (Devellioğlu, 2011: 1-1393), (Kanar, 2003: 1-1673), Yegin vd, 2006), (Dikmen, 2011: 111), (Yılmaz, 2010: 203, 365) hiç birinde Güney ve Kuzay kelimelerinin anlamlarına rastlamadık. Yalnız Prof. Dr. İsmail Parlatır’ın Osmanlı Türkçesi Sözlüğü’nde Kuzay ve Güney tabirleri verilse de (Parlatır, 2009: 944, 536) yazar bunu günümüzde kullanılan Kuzey ve Güney’le aynı şekilde değerlendiriyor. Zaten biz de bunu doğru bulmuyoruz. Şöyle ki: Osmanlı’nın son dönemine kadar günümüzde “Kuzey” tabiri yerine “Şimal”, “Güney” tabiri yerine de “Cenub” kullanılmıştır. Günümüzde kullanılan “Güney” ve “Kuzey” coğrafi terimleri Cumhuriyet zamanında türetilen ve kullanılmaya başlayan kelimelerdir.

## 2. OSMANLI ZAMANINDA KULLANILAN COĞRAFİ YÖNLER

“Eski Türkçe’de Kullanılan Güney Ve Kuzay Tabirleri Üzerine” başlıklı konumuzu aydınlatmaya başlamadan önce Osmanlı zamanında kullanılan coğrafi yönlerden bahsetmeyi uygun bulmaktayız. Osmanlı zamanında, hatta cumhuriyetin ilk yıllarından coğrafi yön olarak Şimal,

Cenub, Şark ve Garb olmak üzere dört ana yön kullanılırdı. Bundan başka her yönün arasında ara yön de vardı. Ara yönler, arasında oldukları yönlerin isimleri ile kullanılırdı.

Yani:

Şimal ile Şark arası: Şimal-i Şark

Cenup ile Şark arası: Cenub-i Şark

Cenup ile Garb arası: Cenub-i Garb

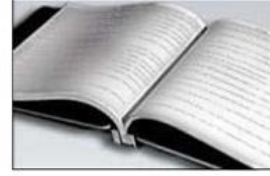
Garb ile Şimal arası: Şimal-i Garb

Günlük hayatta olduğu gibi şiirlerde, salnamelerde, seyahatnamelerde ve Lugatlarda Osmanlı Türkçesindeki yön bildiren isimler kullanılırdı. Birkaç örnek vermek gerekirse;

Kâtib Çelebi’nin Cihannümâ’nda;

“Çıldır cenklerde harab olmağla Ahıska’ya ilhak idüb müstakil bir eyâlet etmişler. Hududu şarkı Kars cenûbu Çıldır ve garbı Cebel-i Gürcistan şimâli Tiflis. Ve sancakları bunlardır: Acara, Ardanuc, Ardahan-ı Büzürk, Ardahan-ı Küçük, Sevka / Soka ? tabi ‘Oltu, Petkerek ocaklıdır. Penek, Posthov, Tavusker, Çıldır, Haçrek, Hartos, Şavşad ocaklıdır. Göle, Livane ocaklıdır. Mahcil nısf-ı Livâne ocaklıdır. Mamervan, Ahılkelek, Teralet ?... Ahışa hala taht-ı vilâyetdir.” şeklinde bilgiler vardır (Katib Çelebi, 1145: 408).

XVI. Yüzyıl Şairi: Hâmidî-Zâde Celîlî;



**AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ**

*Sayı: 41 Mart – Nisan 2014*

*Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*

*ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası*

*Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN*

*JEL KOD: M-Y \*\*\* ID:222 K:92*

*http://www.akademikbakis.org*

Kûs-ı fakr urup cihânda ‘âkıl isen kendüni

Şark u garb üzre İskender gibi sultân oldı  
tut (Kazan, 2007: 2/4).

Mahfi;

Şehâ ger nümâyi tu âheng-i harb

Muti’-i tu gerdend ez şark u garb.

(Ey padişah savaşa yönelirsen doğudan ve  
batıdan sana herkes itaat eder (Solmaz,  
2009: 408).

Resmi Belgelerde;

“Ferhad Paşa’nın şark serdarlığına ikinci  
defa tayini 1586 yılı Ocal ayı ortalarında  
gerçekleşmiştir”(Kütükoğlu, 1993: 167).

Türkçemizin kelime ve cümle yapısıyla,  
söz hazinesini doğrudan doğruya  
ilgilendiren, daha doğrusu onu bu  
yönlerde, tabii gelişiminden ayırıp  
zorlayan (ve zamanla bozan) bu durum  
sanatkârane nesirin dördüncü özelliğini  
teşkil eder. Bir beşincisi ise, nesir  
cümleleri arasına, duruma ve manaya  
uygun olarak, Arapça, Farsça (ve nadiren  
de olsa Türkçe) beyitler, mısralar, başka  
manzum parçalar; âyetler, hadisler, Arap  
atasözleri ve deyimleri, İslâm’ın ve Şark’ın  
büyüklerine ait sözler, vecizeler  
serpiştirmeye dayanır (Türk Dili ve  
Edebiyatı Ansiklopedisi, 1977: 340).

Osmanlı Vilâyet Salnameleri’nde;

Urfa’nın coğrafi konumu kaynaklarda  
şöyle tasvir edilmektedir: “Urfa kasabası:  
Haleb’in 190 kilometre şimâl-i şarkisinde,  
Fırat tevâbi’inden Culab nehrine dökülen  
Kehriz çayı kenârında olarak iki tepenin  
arasında vâki’dir”. Bkz. Ali Rıza, Atlaslı  
Memâlik-i Osmaniye Coğrafyası, s. 179  
(Murat, 2007: 33).

Maraş’ın coğrafi konumu ise şöyle  
açıklanmıştır: “Mar’aş şehri: Haleb’in 154  
kilometre şimâl-i garbisinde Ahur dağının  
eteğinde vâki’ bir tepenin üzerinde  
Aksu’nun Ceyhan’a döküldüğü mahal  
kurbundadır” (Murat, 2007: 33).

“Mesele anlaşılmıştır. Muhterem Tsereteli,  
Kafkas mecmuasının cenuptaki  
komşularına karşı ileri sürdüğü statüko  
üzerine kurulan iyi komşuluk ve samimî  
hissiyattan memnun kalmadı ve hatta  
mecmuamızdan ayrılmasına sebep de bu  
oldu” (Tetri Giorgi, 1939: 274).

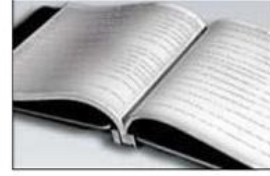
Bu esaret yıllarında, millî duyguları uyanık  
halk şâiri Posoflu Zülâlî şöyle  
sesleniyordu:

Biz bu zulmetler içinden çıkarız bir gün  
olur

Şarka garba yıldırımlar çakarız bir gün olur  
(Zeyrek, 2001: 59).

O günlerde Batum üzerinden İstanbul’a  
giderken Ahıska’ya gelen Şark Cephesi  
Kumandanı Kâzım Karabekir Paşanın  
notlarında şu ifadeler yer almaktadır  
(Zeyrek, 2001: 22).

23 Şubat 1921’de Ankara’daki Gürcü Sefiri  
Simon Mdivani, Ardahan ve Artvin’in



### AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y \*\*\* ID:222 K:92

<http://www.akademikbakis.org>

Türkiye'ye terk edildiğini resmen bildirdi. Bölgenin Gürcü işgalinden kurtarıldığını Ankara'ya bildiren Şark Cephesi Kumandanı Kâzım Karabekir'in raporu aşağıdadır:

Erkâniharbiyye-i Umumiyye Riyasetine  
Kars, 23.2.337 (1921)

23 Şubat sene 337 (1921) sabahı Ardahan'a Osmanlı Sancağı çekildi. Ardahan ahalisi, askerimizi uzak mesafelerden pek parlak merasimle karşılamış ve her birerlerinin alnından öperek bağrlarına basmışlar ve sevinçli gözyaşları dökmüşler; Meclis-i Millî'mize ve Hükûmetimize hayırlı dualar etmişlerdir. Millî birliğimizin neticesi olan bu yeni muvaffakiyetten dolayı, Şark Cephesi nâmına Muhterem Meclis-i Millî'mizi kemâl-i hürmetle tebrik ederim.

Da'va-yi millîmizin muvaffakiyyât-i kat'iyye ve kâmile ile tetevvüc edeceğinden emîn olarak, ordumun, irâde-i millîyeyi icrâya her ân muntazır bulunduğunu da arz-i ta'zimatla te'yid eylerim.

Şark Cephesi K. Kâzım Karabekir (Zeyrek, 2001: 34)

Gökdemir, A. Ender, Cenûbî Garbî Kafkas Hükûmeti, Ankara 1989 (Gökdemir, 1989).

İngilizler, 13 Nisan'da Kars'taki Cenub-i garbî Kafkas Hükûmeti üyelerini hileyle tutuklayıp bu hükûmete son verdiler. Biz de 20 Nisan 1919 tarihinde Ardahan'ı işgal ettik. Bu arada İngilizler, Ermeni yanlısı davranarak, bizimle savaşa iştirak etmedikleri hâlde, Ardahan'ın münbit ve

stratejik önemi olan yerlerini, Ardahan'ı Ahılkelek'e bağlayan yol mıntikasını onlara verdiler (Kvitinidze, 1939: 86).

Yukarıda verdiğimiz coğrafi yönler için örnekler XVI.yüzyıl ile XX. yüzyıl ilk yarısındaki zamanlarda kullanılan deyimlerdir. Her zaman da Şimal, Şark, Cenub ve Garb coğrafi isimlerin kullanıldığını görmekteyiz. Bu durumda "Güney" ve "Kuzey" tabirlerinin XVI. yüzyılda günümüzdeki anlamda kullanılmasından söz edilemez.

XX. yılbaşlarında bile coğrafi yön olarak şark, garb, şimal ve cenub kullanılmıştır. Milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un "Şark" ve "Bülbül" şiirlerinden verilmiş parçalar eski coğrafi yönlerin XX. Yüzyılın ilk çeyreğinde de yaygın kullanılmaktaydı:

Şark şiirinden;

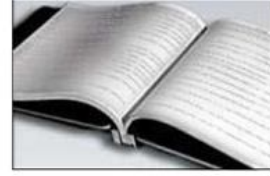
Musallat, hiç göz açtırmaz da Garb'ın kanlı kâbusu,

Asırlar var ki, İslam'ın muattal, beyni, bâzusu,

"Ne gördün, Şark'çok gezdin?" diyorlar.  
Gördüğüm yer yer

Cihanın garb'ı vahşet-zâr iken, Şark'ında karnak'lar,

Haremler, Sedd-i Çinler, Tak-ı Kisrâlar,  
Havernaklar,



### AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası  
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y \*\*\* ID:222 K:92

<http://www.akademikbakis.org>

Şrem'ler, Sûr-u Bâbil'ler semâ-peymâ  
değil miydi?

O maziler, ilâhi, bir yıkık rüyâ mıdır  
şimdi?

Ne yapsın, nâ-ümid olsun mu Şark'ın  
intibahından?

Perişan rûhumuz, hâip, dönerken Bâr-  
gahından?

Mehmed Akif Ersoy İstanbul, 19 Eylül  
1334 / 1918.  
(<http://www.antoloji.com/sark-siiri/#>)

Bülbül şiirinden;

Ne husrandır ki: Şark'ın ben vefâsız, kansız  
evlâdı,

Serâpâ Garba çiğnettim de çıktım hâk-i  
ecdâdı!

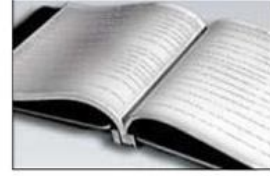
Tarih: 9 Mayıs 1337 (1921).

([http://www.siir.gen.tr/siir/m/mehmet\\_akif\\_ersoy/bulbul.htm](http://www.siir.gen.tr/siir/m/mehmet_akif_ersoy/bulbul.htm)).

### 3. GÜNEY TABİRİ ÜZERİNE

XVI. yüzyıl Tahrir Defterleri'nde Osmanlı Devleti'nin bazı Sancaklarında “Güney Nahiyesi” adı altında coğrafi birime rastlamaktayız (Cikia, 1947: 19, 300, 411). Araştırmamızı yaptığımız Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlüklerin hiç birinde “Güney” kelimesinin anlamı verilmemişti. Yalnız Prof. Dr. İsmail Parlatır'ın Osmanlı Türkçesi Sözlüğü'nde “Güney” tabirine rastlasak da o (Parlatır, 2009: 944, 536) bunları günümüzde

kullanılan “Güney”le aynı şekilde değerlendiriyor. “Güney” kelimesinin kökü olan “Gün” tabirinin Şark (Doğu) tabiri ile aynı olması Şemseddin Sami'nin “Kamus-i Türk-i” sözlüğünde verilmiştir (Şemseddin Sami, 2011: 934). Eski Türklerde, Güneş Doğu'nun sembolü idi. Güneşin doğduğu yön onlar için çok önemliydi. Bu yüzden yönler söylenirken deyimleri Güneşle ilgilendiriyorlardı. Mesela. “Günün doğması”, “Günün Batması” gibi (Solak, Karadal ve Yıldız: 2005: 25-30). Ayrıca “Gün” “Güneş” anlamını da bildirmektedir (Kanar, 2011: 328; Parlatır, 2012: 534). Göktürklerde de yön tayin edilirken, yüzlerini güneşin doğduğu tarafa çevirirlerdi (Solak vd. 2005: 28). Eski Türkçede batı karşıtı olan Doğu anlamında da kullanılmakta idi (Eyuboğlu, 2004: 303). Osmanlıda kullanılan “Güney” kelimesi “her zaman güneş alan yer” (Püsküllüoğlu, 2012: 871), “Güneş gören yer” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2005: 813), (Eyüboğlu, 2004: 303) anlamlarında kullanılmaktaydı. Avusturyalı Türkolog Andreas TIETZE “Güney” kelimesini “dağın güneş gören yamacı” anlamında vermiştir. XVI.yüzyıl Tahrir Defterleri'nde kullanılan “Güney” tabirinin Doğu ile, yani Güneş'in çıktığı yönle ilgisi olduğunu düşünmekteyiz. Osmanlı'da kullanılan Güney kelimesinin Güneşin Baktığı taraf anlamında olduğunu düşünmekteyiz. Kaşgarlı Mahmud'un “Divanü-Lügat-it-Türk” (Türkçe Sözlük) isimli yapıtında dünya haritası çizilmiş ve haritanın yazılarına göre üst tarafı güneşin doğduğu yön olan doğu seçilmiştir. Tüm bunlar Türklerde Güneş doğan tarafın, yani Doğu'nun büyük önem taşıdığını bildirmektedir.



#### AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası  
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

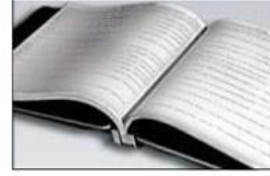
JEL KOD: M-Y \*\*\* ID:222 K:92

<http://www.akademikbakis.org>

#### 4. KUZAY TABİRİ ÜZERİNE

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlüklerde bulunması gereken 2. en önemli kelime de “Kuzay” tabiridir. “Kuzay” kelimesi Osmanlı Devleti’nde Kuzay Nahiyesi şeklinde de Ahıska (Cikia, 1947: 33, 320), Posof (Cikia, 1947: 320), Büyük Ardahan (Cikia, 1947: 449), Küçük Ardahan, Eleşgirt, Kars, Pasin, Erzincan, Penbek sancaklarında da kullanılmıştır. Ayrıca bu kelime Azğur Nahiyesi’ne bağlı ve 2000 akçelik vergisi olan Karakuzay (Cikia, 1947: 108) köyünün isminde de geçmektedir. Ne yazık ki, bu kelimenin anlamına, araştırmasını yaptığımız sözlüklerde rastlamadık. Prof. Dr. İsmail PARLATIR Osmanlı Türkçesi Sözlüğü’nde “Kuzay” kelimesinden bahsetse de bunu günümüzdeki “Kuzey” ile aynı şekilde değerlendiriyor. Yazarın “Kuzey” kelimesinin 2. anlamı olarak verdiği “Dağların Güneş görmeyen yüzü” (Parlatır, 2011: 536) sözleri Kuzay’ın yön olarak kullanılmadığını göstermektedir. Zira Dağların gün görmeyen tarafı Kuzey olduğu gibi Batı da olabilir. Çünkü Güneş Doğu’dan doğar. Dağların Batı tarafı gölgede kalır. Kuzay’ın kökü olan “Kuz” kelimesi eski Türkçe’de zaten gölge anlamında olup (TDK, 2005: 1275) coğrafi yönü bildirmemektedir. Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü’nde Kuzay kelimesinin anlamı “Güneş görmeyen, gölgelik yer” (javascript:; <http://tdkterim.gov.tr/bts/>) şeklinde verilerek günümüzdeki coğrafi yön olan “Kuzey” tabiri ile aynı değildir. “Kuzay” tabirinin anlamına Kaşgarlı Mahmud’un “Divanü-Lügat-it-Türk” (Türkçe Sözlük) isimli yapıtında rastlıyoruz. O, “Kuzay” tabirinin kökü olan

“Kuz” kelimesini anlamını “güneş görmeyen taraf”, yani gölgede kalan taraf olarak vermektedir. Kaşgarlı’nın verdiği örnek şöyledir: Kuz: kuz tağ=güneş görmeyen dağ (oraya güneş ancak öğleden sonra vurur; güneşin solunda kalır, kar ve soğuk çok olur) . Şu savda dahi gelmiştir: kuzda kar eksümez, koyda yağ eksümez = Kuzayda kar, koyunda yağ eksik olmaz” (Kaşgarlı, 2006: 325-326). Kuzay’ın kökü olan “Kuz” sözcüğünün “güneş almayan ya da az güneş alan” (Püsküllüoğlu, 2012: 1295), “güneş görmeyen yer” (Eyüboğlu, 2004: 454), “gölgede kalan” (Dil Derneği, 2005: 1250) anlamlarını taşıdıklarını görmekteyiz. “Kuzay” kelimesini Gürcistan’da Türkolojinin babası ve “Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistân” Osmanlı Tahrir defterinin Osmanlı Türkçesi’nde ve gürcü dilinde çevrisini kitap halinde yayımlayan ünlü akademisyen Sergey Cikia “Kuzay” kelimesinin tercümesini “Çrdili”, yani “Gölge” şeklinde doğru olarak verdiğini görmekteyiz. Ama ne yazık ki, o III. Kitabında Ahıska Vilâyeti’nin Kuzay nahiyesine bağlı Vale köyünün Ahıska’nın Kuzey’inde (Çrdiloeti’de [Cikia, 1958: 65]) yerleştiğini söylemekle Kuzay kelimesini Kuzey şeklinde yanlış olarak vermiştir. Zira Vale Ahıska’nın kuzeyinde değil güneybatısında yerleşmektedir. Verdiğimiz örnekler Osmanlı Türkçesi’nde kullanılan “Kuzay”la günümüz Türkçesindeki “Kuzey” tabirlerinin aynı olmadığı gözükmektedir. Kuzay’ın kökü olan “Kuz” eski Türkçede gölge demektir. “Kuzay” ise gölgede kalan bölge demektir.



## AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası  
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y \*\*\* ID:222 K:92

<http://www.akademikbakis.org>

### 5. SONUÇ

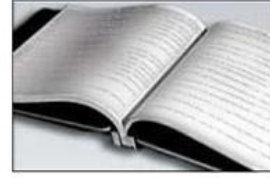
Osmanlı, tahrir yaparken her şeyi ayrıntılarına kadar vermeye çalışmıştır. Kuzay ve Güney kelimelerinin kullanılmasındaki amaç, yön olmayıp toprakların verimliliğini bildirmek olmuştur. Zira Güney taraf, yani güneş olan taraf gölgede kalan arazilerden daha verimliydi. Verimli topraklardan alınan vergi miktarı da şüphesiz farklıydı.

XVI. yüzyılda Ahıska Livası Kuzay nahiyesi köyleri olan Vale, Shvlis, Pamaç, Ab, Naohreb, Arculi ve Heg günümüzde yerleştiği coğrafi mevki bakımından vilayet merkezi Ahıska'nın güneybatısında, Ahıska'nın Güney Nahiyesi'ne ait Rabat, Klde, Şurdo, Tatanis, Sviri, Boga, Çunte, Eliyasında, Ziir, An ve diğer köyler ise vilayet merkezi Ahıska'nın kuzeyinde bulunmaktadır. Aynı durumu Pasin Sancağı'nda da görmekteyiz. Ovanın kuzey yamaçlarını Güney Nahiyesi, güney yamaçlarını ise Kuzay Nahiyesi teşkil etmektedir (Aydın, 1998: 250). Küçük Ardahan Sancağı'nda da durum aynıdır. Şöyle ki, Göle'nin Kuzey tarafı Küçük Ardahan Sancağı'nın Güney Nahiyesi, güney tarafı ise Küçük Ardahan'ın Kuzay Nahiyesi teşkil etmektedir (Aydın, 1998: 292). Haritada Erzurum Beylerbeyliği'ndeki Kemah yerleşim birimine dikkat ettiğimizde Kemah'nın kuzey kısmı Güney Kemah, güney kısmı ise Kuzay Kemah olarak belirtilmiştir (Aydın, 1998: Harita). Bütün bunlar Osmanlıda kullanılan "Güney" ve "Kuzay" tabirlerinin günümüz Türkçesindeki "Güney" ve "Kuzey" ile aynı olmadığını göstermektedir.

"Eski Türkçe'de Kullanılan Güney Ve Kuzay Tabirleri Üzerine" makalemizle şu sonuca varıyoruz ki, Osmanlı'da kullanılan "Kuzay" ve "Güney" tabirleri günümüzdeki "Kuzey" ve "Güney" coğrafi yönlerini bildirmeyip "Kuzay" Güneş görmeyen, yani gölge olan taraf, Güney'in ise Güneş olan tarafı bildirmektedir. Osmanlı'da kullanılan "Kuzay" ve "Güney" yön bildiren tabirlerin daha kapsamlı araştırılması ve onların bir an önce Osmanlıca-Türkçe Sözlüklerine eklenmesi gerekmektedir.

### 6. KAYNAKÇA

- Aydın, D. (1998).** Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı (Kuruluş ve Genişleme Devri 1535-1566). VII. Dizi – Sayı 151 Ankara: TTK Yayınları
- Cikia, S. (1947).** "Defter-i Mufassal Vilâyet-i Gürcistân". I.Kitap. Tbilisi: İzdatelstvo Akademii Nauk Gruzinskoy SSR
- Devellioğlu, F. (2011).** Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Luğat. Ankara: Aydın Kitabevi
- Dikmen, M. (2011).** Osmanlıca-Türkçe Sözlük. İstanbul: Cihan Yayınları
- Divan Nesri (1977).** Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. C.II, s.340. İstanbul: Dergah Yayınları
- Doğan, A. (2011).** Osmanlı Türkçesi Sözlüğü. Ankara: Akçağ Yayınları



**AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ**

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

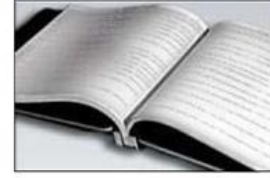
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y \*\*\* ID:222 K:92

<http://www.akademikbakis.org>

- Eroğlu, C., Babuçoğlu, M. & Koçer, M. (2007).** “Osmanlı Vilâyet Salnamelerinde Halep”. Ankara: Global Strateji Enstitüsü
- Ersoy, M. A. Şark Şiiri.** <http://www.antoloji.com/sark-siiri/#>  
Erişim Tarihi: 04.02.2014
- Ersoy, M. A. Bülbül Şiiri.** [http://www.siir.gen.tr/siir/m/mehmet\\_akif\\_ersoy/bulbul.htm](http://www.siir.gen.tr/siir/m/mehmet_akif_ersoy/bulbul.htm). Erişim Tarihi: 04.02.2014
- Eyuboğlu, Z. (2004).** Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü. İstanbul: Sosyal Yayınlar
- Gökdemir, A. E. (1998).** Cenûbî Garbî Kafkas Hükûmeti. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- Kanar, M. (2009).** Osmanlı Türkçesi Sözlüğü. 1. C. İstanbul: Sav Yayınları
- Kanar, M. (2011).** Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü. İstanbul: Say Yayınları
- Karaca, M. (2010).** Osmanlıca-Türkçe Lugat. İstanbul: Hisar Yayınevi
- Kaşgarlı Mahmud (2006).** “Divanü lugat-it-Türk” (Çeviri). Çeviren: Besim Atalay. 5. Baskı. Cilt I. Ankara: Türk Dil Kurumu
- Kâtib Çelebi, 1145 (1729).** Cihannümâ. İstanbul: Dar Üt-tıbaat İl Amire
- Kazan, Ş. (2007).** Hâmdî-zâde-Celîlî ve Gazelleri. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall
- Kırzioğlu, M. F. (1998).** Osmanlıların Kafkas Ellerini fethi (1451-1590). 2. Baskı. Ankara: TTK Basımevi
- Kütükoğlu, B. (1993).** Osmanlı-İran Siyasi Münasebetleri (1578-1612). İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları
- Kvinitadze, G. (1939).** Ardahan'ın İşgali. Paris: Kafkas Eli Dergisi, N.1. s. 86
- Thetri Georgi Mecmuasında Kafkas Meselesi ve Türkiye, Kafkas Eli.** Paris, Ocak Şubat 1939. s. 274
- Nazıma, A. & Reşad, F. (2005).** Mükemmel Osmanlı Lugati. Ankara: TDK Yayınları
- Osmanlıca-Türkçe Lugat (2001).** Risale-i Nur Enstitüsü. İstanbul: Yeni Asya Neşriyat
- Öz, N. (1999).** XV-XVI. Yüzyılda Canik Sancağı. Ankara: TTK Yayınları
- Özön, M. (2006).** Küçük Osmanlıca-Türkçe Sözlük. İstanbul 2006: İnkilâp Kitabevi
- Parlatır, İ. (2011).** Osmanlı Türkçesi Sözlüğü. (4. Baskı). Ankara: Yargı Yayınları





### AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y \*\*\* ID:222 K:92

<http://www.akademikbakis.org>

**Parlatır, İ. (2012).** Osmanlı Türkçesi Sözlüğü. (5. Baskı). Ankara: Yargı Yayınları

**Püsküllüoğlu, A. (2012).** Türkçe Sözlük. Ankara: Arkadaş Yayınevi

**Sami, Ş. (2011).** Kamus-i Türk-i (Latin harfleriyle). İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık

**Solak Ö., Karadağlı, H. & Yıldız, L. (2005).** Türkçede Astronomik İsimler Üzerine Bir Araştırma. Journal of İstanbul Kültür University 2005 / 3 pp. 25-30

**Solmaz, S. (2009).** Gülşen-İ Şu'arâ (Bağdatlı Ahdî). Denizli: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Ve Yayımlar Genel Müdürlüğü

**TDK (1998).** Türkçe Sözlük. I-II. (9. Baskı). Ankara: TDK Yayınları

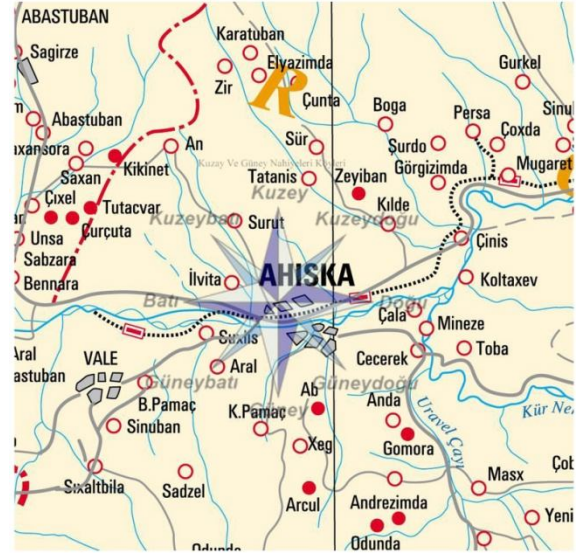
**Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü.** javascript: <http://tdkterim.gov.tr/bts/>

**Yegin, A., Badıllı A., İsmail H. & Çalım İ. (2006).** Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Luğat. İstanbul: Sebat Basım Yayım Dağıtım

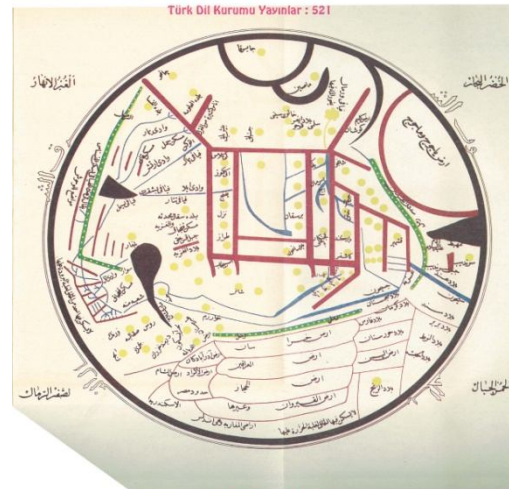
**Zeyrek, Y. (2001).** Ahıska Bölgesi Ve Ahıska Türkleri. Ankara: Pozitif Matbaac

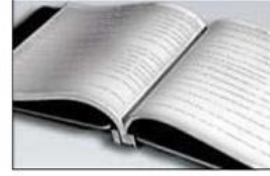
### Ekler

#### a) Ahıska'nın Güney ve Kuzay Nahiye'leri Köylerinin Haritadaki Yerleri



#### b) Kaşgarlı Mahmud'un Dünya Haritası





**AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ**

Sayı: 41 Mart – Nisan 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: M-Y \*\*\* ID:222 K:92

<http://www.akademikbakis.org>

**c) Erzurum Beylerbeyliği Haritası**

